

STORTINGET

Innst. 342 L

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 63 L (2017–2018)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven og tvisteloven (opptak og gjenbruk av forklaringer i retten mv.)

Til Stortinget

Sammendrag

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i reglene om opptak og gjenbruk av forklaringer i retten.

Siktemålet med proposisjonen er i første rekke å sørge for nødvendig lovgrunnlag for utprøving av en ordning der forklaringer fra tingretten gjenbrukes ved avspilling av opptak i ankedomstolen, i så vel straffesaker som sivile saker.

Proposisjonen inneholder forslag om at retten skal foreta opptak av forklaringer under hoved- og ankeforhandling i straffesaker. Videre foreslås rettens plikt til å foreta opptak i sivile saker utvidet til også å omfatte forklaringer avgitt under ankeforhandling. Det foreslås samtidig å presisere at retten i sivile saker og straffesaker kan beslutte at det skal foretas opptak også av andre deler av hoved- og ankeforhandlingen enn forklaringene eller under andre rettsmøter. Opptak kan fortsatt unnlates dersom retten ikke har tilgjengelig nødvendig utstyr for opptak.

En ordning der opptak av forklaringer avgitt for første instans forutsettes avspilt i stedet for nye muntlige forklaringer i annen instans, vil utfordre gjeldende prosessregler. Gjenbruk av forklaringer vil medføre at den muntlige bevisførselen i første instans i større utstrekning danner utgangspunkt for ankeforhandlingen. For

på tilfredsstillende måte å kunne ta stilling til om og eventuelt hvordan en slik gjenbruksordning bør innføres i norsk rett, ønsker departementet å legge til rette for en utprøving. I proposisjonen åpnes det derfor for at Kongen kan gi regler om at opptak av forklaringer avgitt under hovedforhandling, i utvalgte domstoler og etter nærmere regler, skal kunne spilles av for helt eller delvis å tre i stedet for umiddelbar bevisførsel i en eventuell ankeforhandling.

I statsbudsjettet for 2018 ble det bevilget midler til videreføring og eventuell utvidelse av prøveordningen i Tromsø. Et viktig formål med prøveordningen er å kartlegge konsekvensene av en eventuell innføring av en ordning med opptak og avspilling av opptak i alle domstoler. Prøveordningen vil bidra med tilbakemeldinger både når det gjelder kostnader og rom for effektivisering og konsentrasjon av domstolsbehandlingen. Det er naturlig å komme nærmere tilbake til disse spørsmålene i forbindelse med oppfølgingen av Straffeprosessutvalgets utredning.

Etter forslaget skal opptak også kunne spilles av ved vurderingen av om en anke skal henvises til behandling eller nektes fremmet. Tilgang til opptakene ved vurderingen av om en anke skal henvises til behandling eller nektes fremmet, antas å gi ankedomstolen bredere og bedre grunnlag for silingsavgjørelsen, noe som gir en rettssikkerhetsgevinst.

Det foreslås at Kongen kan gi nærmere regler om opptak og avspilling av opptak i forskrift.

Avspilling av opptakene medfører på den annen side økt ressursbruk. Departementet kan likevel ikke utelukke at rettens mulighet til å spille av opptak ved ankesilingen kan medføre at noen flere anker nektes fremmet, og at dette vil være positivt for den totale

saksavviklingen. Det vises for øvrig til departementets merknader i punkt 5.4.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Peter Frølich, Guro Angell Gimse og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Jenny Klinge og Emilie Enger Mehl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til at det i proposisjonen foreslås endringer i reglene om opptak og gjenbruk av forklaringer i retten. Målet med proposisjonen er i første rekke å legge til rette for utprøving av en ordning der forklaringer fra tingretten gjenbrukes ved avspilling av opptak i anke-domstolen, både i straffesaker og sivile saker.

Komiteen viser til at det etter tvisteloven § 13-7 allerede foreligger en plikt til å ta opptak av forklaringer fra parter, vitner og sakkyndige under hovedforhandling i sivile saker, og at det i proposisjonen foreslås atplikten utvides til å også omfatte forklaringer avgitt under ankeforhandling. Komiteen merker seg at proposisjonen inneholder forslag om at retten også skal foreta opptak av forklaringer under hoved- og ankeforhandling i straffesaker.

Komiteen viser til at kun en liten andel av domstolene har utstyr til å foreta lyd- og bildeopptak i dag. Opptak i sivile saker kan unnlates dersom retten ikke har tilgjengelig nødvendig utstyr for opptak, og komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at det skal innføres en tilsvarende unntakshjemmel for opptak i straffesakene.

Komiteen er kjent med det for tiden gjennomføres en prøveordning med lyd- og bildeopptak i tinghuset i Tromsø, og at Domstoladministrasjonen ønsker å utvide denne prøveordningen. Prøveordningen har så langt vært begrenset til opptak av forklaringer under hoved- og ankeforhandling, og gjenbruk av opptakene har ikke vært prøvd ut. Komiteen merker seg at departementet ønsker å legge til rette for å prøve ut en ordning med gjenbruk av forklaringer i retten, slik at dette kan gi et bedre grunnlag for å ta stilling til om og eventuelt hvordan en slik ordning bør innføres i norsk rett. Dette er bakgrunnen for forslaget i proposisjonen om at en forklaring avgitt under hovedforhandling, i utvalgte domstoler og etter nærmere regler, kan spilles av for å tre i stedet for umiddelbar bevisførsel i en eventuell ankesak.

Komiteen er positiv til prøveprosjektet med lyd og bilde og fremholder at målet på sikt er at det skal legges til rette for lyd- og bildeopptak i alle landets domstoler. Komiteen stiller seg positiv til en utvidelse av prø-

veordningen som et ledd i denne prosessen. Komiteen registrerer også at proposisjonens forslag om endringer i reglene om gjenbruk av forklaringer i retten vil være i tråd med Straffeprosessutvalgets vurderinger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at det i 2016 ble bevilget 2 mill. kroner til en prøveordning med lyd- og bildeopptak i retten i den hensikt at de tekniske, økonomiske og rettslige sidene ved opptak i retten ble belyst. Prosjektet har så langt kun omfattet opptak. Flertallet viser også til at Domstoladministrasjonen nå ønsker å kunne prøve ut avspilling av opptak av forklaringer avgitt ved lavere instans under ankeforhandlinger. I statsbudsjettet for 2018 ble det bevilget midler til videreføring og utvidelse av prosjektet. Flertallet viser til at resultatene av prøveprosjektet/ene skal dokumenteres, og at det skal utarbeides en rapport som skal beskrive de foretrukne løsninger, kostnader og implementering av utstyr i alle landets rettssaler. Flertallet viser til høringssvaret fra Domstoladministrasjonen, hvor de fremhever at det er behov for nærmere regler om arkivering og innsyn i opptakene.

Flertallet viser for øvrig til departementets presisering rundt tvisteloven § 13-7 og straffeprosessloven § 23, hvor retten kan beslutte at det skal tas opptak også av andre deler av forhandlingene enn forklaringene. Flertallet ser dette som positivt da det kan være av interesse for ettertiden å dokumentere disse delene av forhandlingene. Muligheten til å dokumentere større deler av rettsaken kan også være aktuell for saker som er av stor betydning. For øvrig viser flertallet til at en forklaring i retten ofte må sees i sammenheng med andre hendelser og uttalelser i rettslokalet, da konteksten vil kunne påvirke forklaringen.

Flertallet viser videre til NOU 2006:10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter punkt 9.8.8.3 side 159–160, hvor det ble problematisert at fornærmede og vitner måtte forklare seg for retten gjentatte ganger. Utvalget foreslo at lyd- og bildeopptak av forklaringer avgitt i første instans burde kunne spilles av ved en eventuell ankebehandling. Flertallet viser til juryutvalgets utredning av problemstillingen avgitt 17. juni 2011 (NOU 2011:13), hvor det ble foreslått at avspilling av forklaringen skulle kunne skje når ny forklaring ville innebære en uforholdsmessig tung byrde, og når retten finner det forsvarlig av hensyn til sakens opplysning. Flertallet viser også til Straffeprosessutvalgets forslag om at en forklaring avgitt for retten eller i et tilrettelagt avhør, som regel skal spilles av for helt eller delvis å tre i stedet for muntlig og direkte avhør i ankesaken, når hensynet til forsvarlig saksopplysning ikke taler imot det. Flertallet ser det som positivt at vi er et godt skritt i riktig retning for å få til en

rettsprosess som er mindre belastende for fornærmede og vitner. Flertallet støtter departementets forslag om en hjemmel til å fastsette i forskrift at forklaringer som er tatt opp i første instans, etter nærmere regler og i utpekte domstoler skal spilles av for å tre i stedet for gjentatte forklaringer i annen instans.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet støtter departementets standpunkt om ikke å følge opp Straffeprosessutvalgets forslag om at forklaringer skal nedtegnes dersom det ikke tas opptak, og viser til at det har vært avgjørende for departementets syn at dette vil kreve for mye ressurser av domstolene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, støtter departementets forslag om at Høyesterett og lagmannsrettene gis en mulighet, men ikke plikt til å spille av opptakene som er relevant for silingsavgjørelsene. For å sikre en effektiv saksbehandling bør avspilling, slik departementet foreslår, bare foretas dersom retten mener det er nødvendig.

Flertallet viser til at adgangen til avspilling av opptakene i det store og hele vil effektivisere og forenkle saksprosessene i domstolene.

Flertallet mener videre det er positivt at prosjektet videreføres slik at opptakene kan benyttes i ankebehandlingen. Dette er et viktig bidrag til å sikre så vel rettssikkerheten til den enkelte som selv er part i en sak, som transparens og offentlighet omkring rettspleien.

Flertallet påpeker at dersom opptak i retten skal få tiltenkt virkning, må den dømmende rett som benytter opptak helt eller delvis i stedet for fysisk oppmøte av vitne, sørge for supplerende vitneførsel når det oppstår et informasjonsunderskudd. Bruk av opptak i retten må ikke overstyre krav til sakens opplysning og et riktig materielt grunnlag for dom. Flertallet påpeker at supplerende spørsmål til vitner som ellers er hørt ved avspilling av opptak fra første instans, kan gjøres ved fjernavhør (telefonavhør eller ved bruk av videokonferanse) dersom retten finner dette forsvarlig og hensiktsmessig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener man ikke kan sette ressursargumenter mot folks behov for en styrket rettssikkerhet. Disse medlemmer er enige med Straffeprosessutvalget, som foreslår at forklaringer skal nedtegnes dersom det ikke kan gjøres opptak. Disse medlemmer støtter ikke departementets standpunkt i dette spørsmålet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter at også straffeprosessloven endres slik at opptak under rettsmøter også blir hovedre-

gelen i straffesaker. Flertallet vil likevel understreke at en slik endring bør følges opp med midler til faktisk å installere opptaksutstyr i domstolene, og til opplæring i bruk. Opptak vil gi en styrket rettssikkerhet og kan føre til mindre tidsbruk og større tillit til rettsavgjørelser. Dette bør derfor følges opp med tilstrekkelig finansiering og tildeling, slik at det ikke igjen blir en endring som ikke fører til en endring i domstolenes virksomhet. Flertallet er videre enig i at gjenbruk av forklaringer kan være en styrke, de er mer begivenhetsnære, det stenger for tilpasninger og kan føre til bedre opplyste ankebehandlinger. Motforestillingene, som at det er brudd med tradisjonen med bevisumiddelbarhet og at saker kan endre seg til ankebehandlingen, tilsier at ordningen bør prøves ut. Flertallet vil derfor støtte forslagene.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i straffeprosessloven og tvisteloven (opptak og gjenbruk av forklaringer i retten mv.)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 23 skal lyde:

Under hoved- og ankeforhandling skal det foretas opptak av forklaringer fra parter, vitner og sakkyndige. Retten kan beslutte at det skal foretas opptak også av andre deler av forhandlingene og under andre rettsmøter.

Opptak kan unnlates når

- retten ikke har tilgjengelig nødvendig utstyr for opptak, eller*
- forklaringene innføres i rettsboken, jf. § 21.*

Den som skal avhøres, skal varsles om at forklaringen blir tatt opp.

Partene har samme rett til utlån av opptak som til innsyn i rettens øvrige prosessmateriale. Samme rett har den som har fått sin forklaring tatt opp.

Skal opptaket skrives ut, kan retten selv forestå dette eller overlate det til partene.

Opptaket inngår som en del av rettsboken og arkiveres sammen med saken. Kongen kan gi nærmere forskrift om opptaket.

§ 331 nytt femte ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi regler om at opptak foretatt etter § 23 i utpekte domstoler skal spilles av for helt eller

delvis å tre i stedet for direkte forklaring for retten, når hensynet til forsvarlig saksbehandling ikke taler imot det. Kongen kan gi nærmere regler om avspilling i forskrift.

II

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister gjøres følgende endringer:

§ 13-7 skal lyde:

§ 13-7 *Opptak av parts- og vitneforklaringer under hoved- og ankeforhandling*

(1) Under *hoved- og ankeforhandling* skal det foretas opptak av parts- og vitneforklaringer. *Retten kan beslutte at det skal foretas opptak også av andre deler av forhandlingene og under andre rettsmøter.*

(2) Opptak kan unnlates når

- a) saken behandles etter reglene i kapittel 10,
- b) retten ikke har tilgjengelig nødvendig utstyr for opptak, eller
- c) forklaringene innføres i rettsboken, jf. § 13-8.

(3) Den som skal avhøres, skal varsles om at forklaringen blir tatt opp.

(4) Partene har samme rett til utlån av opptak som til innsyn i rettens øvrige prosessmateriale. Samme rett har den som har fått sin forklaring tatt opp.

(5) Skal opptaket skrives ut, kan retten selv forestå dette eller overlate det til partene.

(6) Opptaket inngår som en del av rettsboken og arkiveres sammen med saken. Kongen kan gi nærmere forskrift om opptaket.

§ 23-2 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Kongen kan i forskrift gi regler om at opptak foretatt etter § 13-7 i utpekte domstoler skal spilles av for helt eller delvis å tre i stedet for direkte forklaring for retten eller bevisopptak, når hensynet til forsvarlig saksbehandling ikke taler imot det. Kongen kan gi nærmere regler om avspilling i forskrift.*

§ 24-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Kongen kan i forskrift gi regler om at opptak foretatt etter § 13-7 i utpekte domstoler skal spilles av for helt eller delvis å tre i stedet for direkte forklaring for retten eller bevisopptak, når hensynet til forsvarlig saksbehandling ikke taler imot det. Kongen kan gi nærmere regler om avspilling i forskrift.*

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. mai 2018

Lene Vågslid

leder

Emilie Enger Mehl

ordfører